

The Prohibition of Eating Matzah on Erev Pesach

ניסן, תשע"ה

(1) מסכת פסחים דף צט:

מתני' ערב פסחים סמוך למנחה לא יאכל אדם עד שתחשך, אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב ולא יפחתו לו מארבע כוסות של יין ואפילו מן התמחוי:^ל
גמ' מאי איריא ערבי פסחים אפי' ערבי שבתות וימים טובים נמי? דתניא לא יאכל אדם בערבי שבתות וימים טובים מן המנחה ולמעלה כדי שיכנס לשבת כשהוא תאווה דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אוכל והולך עד שתחשך אמר רב הונא לא צריכא אלא לר' יוסי דאמר אוכל והולך עד שתחשך הני מילי בערבי שבתות וימים טובים אבל בערב הפסח משום חיובא דמצה מודה.

(2) תוספות (שם)

לא יאכל אדם. פירוש אפילו התפלל ומשום מצה כדאמרין בגמ' דבלא התפלל תפלת מנחה אפילו בשאר ימות השנה אסור כדתנן בפ"ק דשבת (ד' ט:). וא"ת ומה "לא יאכל"? אי מצה אפילו קודם נמי אסור כדאמרין בירושלמי כל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, ואי במיני תרגימא הא אמר בגמרא (ד' קז:). אבל מטביל הוא במיני תרגימא? וי"ל דאיירי במצה עשירה, דלא אסר בירושלמי אלא במצה הראויה לצאת בה חובתו ואוכלה קודם זמנה, אבל מצה עשירה שריא, וכן היה נוהג ר"ת:

(3) ירושלמי – פסחים פרק י, הלכה א

א"ר לוי האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו, והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה.

(4) אור זרוע – חלק ב, סימן רנו

...ובמצה אסור דכל האוכל מצה בערב הפסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו פי' שהוא גרגרן.

(5) אורחות חיים – חלק א, הלכות חמץ ומצה, סימן קיד

...והאוכל לוקה פי' על שאינו מושל ברוחו עד עת ההיתור.

(6) לבוש – סימן תעא, סעיף ב

...אמרו חז"ל [ירושלמי פסחים פ"י ה"א] האוכל מצה בערב פסח כבועל ארוסתו בבית חמיו, כלומר דכמו שהבועל ארוסתו בעודה בבית חמיו לוקה עליה מכת מרדות מדרבנן על שמראה גודל תאותו, ושהוא להוט ושטוף בזימה, ולא יוכל להתאפק עד שמכניסה לחופה שמברכין עליה ז' ברכות, כן הוא האוכל מצה בערב פסח מראה תאותו ורעבתנותו, שאינו יכול להתאפק להמתין עד הלילה שיברך ז' ברכות קודם שיאכל המצה...

(7) ריטב"א – מסכת פסחים דף נ.

אמרו בירושלמי (פ"י ה"א) כל האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה, ואיכא מרבנן דנקט לה כפשוטה בכולי יומא ובכל מצה, וכתב הרי"ט ז"ל דהנכון שלא נאמר אלא במצה הראויה לצאת בה שהיא הארוסה כי היא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל...

(8) אבודרהם – הגדה של פסח ופירושה, ד"ה הא לחמא

...שאסור לאכול מצה בערב הפסח כדאמרין בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) כל האוכל מצה בערב הפסח כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו. ופירוש מה בועל ארוסתו בבית חמיו לוקה אף זה לוקה...

(9) גבורות ה' – פרק מח (מהר"ל)

וכדאמרין בירושלמי האוכל מצה ביי"ד כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו ע"כ. והטעם הוא מפני שמן חצות נאסר בחמץ ועדיין לא הגיע שעת מצות מצה עד הערב, ודמיה לארוסה שנתארסה לאיש אחד ועדיין לא הגיע הזמן להיות מותרת לו עד שעת נשואין. לכך לא אמר היושב בסוכה בערב סוכות דהוה כבועל ארוסתו, דהתם שאני שהרי אין שם ארוסה, דלא נאסר הבית מלישב שם, אבל בערב פסח דנאסר החמץ ולא הגיע הזמן למצה, וזה הוי כבועל ארוסתו בבית חמיו.

(10) אור זרוע – חלק ב, סימן רנו

...ומה"ר מאיר מפרובינש שמעתי דמדמה אוכל מצה בערב הפסח לבועל ארוסתו משום שטעונה ז' ברכות בלילה קוד' אכילתה כמו שארוסה טעונה קוד' שתיבעל בהיתר.

(11) שבולי הלקט (השלם) – סימן רח

כתב אחי ר' בנימין (אח"י) נר"ו יש אנשים שנהגו סילסול בעצמן שלא לוכל חמץ בערב הפסח כל עיקר, וגם מצה אינם אוכלין, אלא מעבירין כל היום בפירות ומיני תרגימא. ויש להם סמך בירושלמי אמר ר' לוי כל האוכל מצה בערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו. והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה... ומה שהשווה האוכל מצה בערב פסח לבא על ארוסתו בבית חמיו שמעתי עליו טעם וכשם שהבא על ארוסתו בבית חמיו קודם שנכנסה לחופה הקדים באתו לפני שבע ברכות שמברכין עד שלא תהיה ראוייה להתייחד עמו כדאמרין כלה לא ברכה אסורה לבעלה כנדה, כן האוכל מצה בערב פסח מקדים לאכול ממנה קודם שיברך שבע ברכות שטעון לברך עד שלא יאכל ממנה, ואלו הן: כוס ראשון מברך עליו ג' ברכות יין קידוש זמן אכילת ירקות שמברך בורא פרי האדמה לאחר קידוש הרי ארבע כוס שני שמברך עליו לאחר ההגדה הרי חמישה והיא טעונה המוציא ועל אכילת מצה הרי שבע ברכות ונטילת ידים לא חשיב שאי אפשר שלא נטל ידיו באכילה וטעמו כצפחית בדבש.

(12) אבודרהם – הגדה של פסח ופירושה, ד"ה הא לחמא

...פירוש אחר מה כלה אינה מותרת לבעלה אלא בשבעה ברכות כדאמרין (כלה פ"א) כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. אף מצה אינה מותרת ליאכל אלא בשבע ברכות. ואלו הן ברכת היין וקדוש היום ושהחיינו ובורא פרי האדמה וברכת היין שאומר כשמסיים ההגדה. והמוציא ולאכול מצה הרי שבע.

(13) הגדה של פסח עם פירוש ייתי ויפסח וליקוטי אמונת עתיד – עמ' לב-לג¹**(14) רמב"ם – הלכות חמץ ומצה – פרק ו, הלכה יב**

אסרו חכמים לאכול מצה בערב הפסח כדי שיהיה הכר לאכילתה בערב... וכן אסור לאכול ערב הפסח מקודם המנחה כמעט, כדי שיכנס לאכילת מצה בתאווה, אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהן, וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאווה ויהיו מצוות חביבין עליו, אבל בשאר ערבי ימים טובים אוכל והולך עד שתחשך.

(15) מאירי – פסחים דף יג.

...אבל מ"מ לדעתנו אכילת מצה בכל היום מכוער הדבר שמשום תיאבון נאמרה וכל שמלא כריסו ממנה פרח תיאבונו ומנהגנו לבער את הכל מלפני השבת אף החולין אלא שמשיירין את הצריך לשתי סעודות בצמצום ואם הותר מבערו אם שיאכיל לבהמה ולחיה קודם איסור הנאתו אם שיפרר וזורר לרוח:

¹ ר' משה וואלפסאן שליט"א

(16) שמות – פרק יב, פסוק יח (ע"פ ראב"ן הירחי [בעל ספר המנהיג²] בפי' לכלה רבתי)
 בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ
 בָּעֶרֶב.

(17) רי"ף – פסחים דף טז. (בדפי הרי"ף)
 ירושלמי א"ר לוי האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית
 חמיו לוקה:

(18) משנה – פסחים פרק א, משנה ד
 רבי מאיר אומר, אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש.
 ורבי יהודה אומר, אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש.

(19) ר' עובדיה מברטנורא (שם)
 ושורפין בתחלת שש - ואע"ג דכל שעה שישית מדאורייתא שריא, גזרו רבנן עליה דלמא טעו
 וסבר על השביעית שהיא שישית. אבל החמישית לא טעו למימר על השביעית שהיא חמישית,
 ומותר:
 תולין כל חמש - ואינו אוכל, גזרה משום יום המעון דטעי וסבר על השביעית שהיא חמישית.
 ומיהו לשרוף אינו צריך, ומאכיל לבהמתו. אבל ששית אף בהנאה אסור מדרבנן, גזירה משום
 שביעית. והלכה כר"י:

(20) בעל המאור – דף טו: בדפי הרי"ף
 ...ואע"ג דגרסינן בירושלמי האוכל מצה בערב הפסח כבועל ארוסתו בבית חמיו, ה"מ משש
 שעות ולמעלה אבל עד שש שעות מותר...

(21) רא"ש – פרק ג, סימן ז
 ירושלמי (פ"י ה"א) ר' לוי אומר האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על
 ארוסתו בבית חמיו לוקה. ונראה דדוקא מזמן איסור חמץ ואילך:

(22) תוספתא פסחים – פרק ג, הלכה ט (עיין שו"ת תמים דעים סי' רמה בשם הרי"ף גיאת)
 ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבערין את הכל מלפני השבת ואופה לו מצה מערב שבת

(23) מלחמות ה' [רמב"ן] – פסחים דף טו: בדפי הרי"ף
 אמר הכותב על דבר זה חזרתי כאן לכתוב הירושלמי כמו שהוא בגמ' שלנו וכן גורסין שם: א"ר
 לוי האוכל מצה וכו' תני רבי יהודה בן בתירא אומר בין חמץ בין מצה אסור, פירוש משום
 דכתיב "לא תשחט על חמץ דם זבחי" לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ומכשיר היה בן
 בתירא בפסח ששחטו שחרית... ואתה למד ממנה שכל היום אסור לאכול מצה כדקתני עלה
 בבן בתירא בין בחמץ בין במצה אסור, שפירושו אסור כל היום, דכן הוא ודאי מדלא קאמר
 בהדיא משש שעות ולמעלה, לפיכך היה אומר על רבי שהיה מתענה בע"פ שלא היה אוכל מצה
 מן דרבי לוי... והטעם לזה שכיון שביעור חמץ בלילה נעשית לו מצה כארוסה בבית חמיו:

(24) ר"ן – פסחים דף טז. בדפי הרי"ף
 גמ' ירושלמי אמר רבי לוי האוכל מצה בערב הפסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על
 ארוסתו בבית חמיו לוקה. כתב הרי"ז הלוי ז"ל דהני מילי משש שעות ולמעלה אבל עד שש
 שעות מותר דס"ל דבשעת איסור חמץ חיילי איסורי דמצה. והרמב"ן ז"ל השיג בספר
 המלחמות ואמר דסוגיית ירושלמי מוכחת דכל היום כולו אסור... אבל לדידן דלא מיתסר לן

² One of the תחמי פירובנס; lived from approximately 1155-1215

חמץ אלא מחצות ולמעלה מדאורייתא אי נמי מסוף ד' מדרבנן, אפשר דמצה נמי לא מיתסרא אלא מהאי זימנא ואילך:

(25) תשב"ץ – חלק ג, סימן רס

בירושלמי (פסחים פ"י ה"א) אמרו שהאוכל מצה בע"פ הוא כבועל ארוסתו בבית חמיו ולוקה מכת מרדות והרי"ף ז"ל הביאו ולא חלק. אבל הר"ז ז"ל אוי שלא נאסר לאכול מצה אלא משעה שהחמץ אסור שאותה שעה המצה היא כמו ארוסי אבל בשעה שהחמץ מותר גם המצה מותרת... והרמב"ן ז"ל הוכיח מהירושלמי שכל היום היא אסורה ויש מפקפקין בראייתו. ול"נ כדברי הרי"ף והרמב"ן ז"ל המסייעו שכל היום היא אסור מע"ה [=עמוד השחר] עד הליל ומצה זו הנאסרת לאו דוקא מצה המשומרת אלא כל מצה אסור אלא א"כ היא מצה עשירה כגון שלש אותה בשמן ודבש בלא מים כלל וכן אמרו כי רבינו תם ז"ל הי' נוהג ערב פסח לאכול מצה עשירה אחר שיצא מבית המרחץ וכשחל ע"פ בשבת הי' עושה בה סעודה שלישית:

(26) אורחות חיים – חלק א, הלכות חמץ ומצה, סימן קיז

ואסרו חכמים לאכלה ערב הפסח מו' שעות ומעלה אבל קודם ו' מותר וכ"כ הר"ז ז"ל דאינו לוקה אלא מו' שעות ולמעלה. וי"א שאסור כל היום י"ד והלילה עמו

(27) רמב"ם – הלכות חמץ ומצה – פרק ו, הלכה יב

אסרו חכמים לאכול מצה בערב הפסח כדי שיהיה הכר לאכילתה בערב, ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו, וכן אסור לאכול ערב הפסח מקודם המנחה כמעט, כדי שיכנס לאכילת מצה בתאווה, אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהן, וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאווה ויהיו מצוות חביבין עליו, אבל בשאר ערבי ימים טובים אוכל והולך עד שתחשך.

(28) מגיד משנה (שם)

אסרו חכמים לאכול וכו'. בהלכות³ פ' אלו עוברין ירושלמי א"ר לוי האוכל מצה בערב פסח כבא על ארוסתו בבית חמיו והבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה. ופ"י מכת מרדות מדרבנן. ויש מי שכתב דדוקא לאחר איסור חמץ דהיינו אירוסין דמצה, ומדברי רבינו נראה כל היום:

(29) יד מלאכי – כללי התלמוד, כלל תעז

מילתא מציעתא, מאן דאמר היכא דאיכא שתי סברות חלוקות מן הקצה אל הקצה ויש סברא שלישית ממוצעת ביניהן יש לפסוק כוותיה, כן כתב הר"ן בפרק יום הכפורים (דף פב.)...

(30) יחזה דעת – חלק ו, סימן כז (ר' עובדיה יוסף זצ"ל)

שאלה: האם מותר לאכול מצה בליל ארבעה עשר בניסן, שהוא ליל בדיקת חמץ? בסיכום: מותר לאכול מצה בליל ארבעה עשר בניסן, ואין לאסור אכילת מצה אלא ביום ארבעה עשר בלבד. וכל שכן שמותר לאכול מצה קודם יום ארבעה עשר בניסן.

(31) מגן אברהם – סימן תעא, ס"ק ו

מצה שיוצאין בה - נ"ל דמצה כפולה ונפוחה אין לאכלה בע"פ כל היום דשמא מצה היא עיין סוף סי' תס"א ומשמע דביום י"ג מותרין לאכול מצה:

(32) פרי מגדים (שם)

מצה. עיין מ"א. נפוחה וכפולה אף קודם ה' אין לאוכלה, דלרוב דיעות מצה כשירה היא ויוצא ידי חובתו בלילה, אסור לאכול כל היום. ומה שכתב ב"ג מותר, עיין אליה רבה [ס"ק] ו' בליל

³ רי"ף

ארבעה עשר ג"כ שרי, ובכנסת הגדולה [שיירי, הגב"י אות ג] מנהג קושטנדינא שלא לאכול מצה מראש חדש, ועיין ט"ז [אות] א' :

(33) שו"ת רב פעלים – חלק ג, או"ח סימן כז

ועל שאלה הב' שרוצה לאכול מצה בליל י"ד, הנה מדברי המג"א סי' תע"א סק"ו מוכח דגם ליל י"ד בכלל האיסור, אך הרב חק יעקב כתב בליל י"ד מותר, וכן מבואר בהר"ן להדיה, וכן משמעות הירושלמי והפוסקים והב"ח, וכ"כ באליהו זוטא, וכן הוא באליהו רבא ע"ש, והרב ערך השלחן כתב דבליל י"ד משמע דמותר, וכ"כ הרשב"ץ ח"ג סי' ר"ס, אבל אורחות חיים אות קי"ד כתב דאסור בלילה וביום, וכן משמע קצת מסי' תמ"ד, וכן דעת המג"א, ועיין טעם הרמב"ן במלחמות ע"ש. ומ"ש עיין טעם הרמב"ן במלחמות היינו שכתב הטעם כיון שביעור חמץ בלילה נעשית לו מצה כארוסה בבית חמיו עכ"ל, מוכח דסבר הרמב"ן, אכילת מצה אסור גם בליל י"ד.

וצריך להבין לסברת המתירין בליל י"ד מה טעם יש בזה להוציא הלילה, מאחר דמדמי לה לכלה דאין להנות ממנה אלא אחר ז' ברכות, ובשלמא יום י"ג מרחק טובא מליל ט"ו, והו"ל כשאר ימות השנה דלית לן בה, אבל ליל י"ד הוא סמוך לזמן החיוב, דלילה ויום יומא חדא אינון ושניהם נקראים יום דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד? ונראה דס"ל לא חשיב סמוך אלא שיעור עונה אחת שהוא יום או לילה, וכאשר נמצא גבי נדה דארז"ל חייב לפרוש ממנה עונה אחת קודם וסתה, ואיתא במס' ע"ז דף ע"ו כמה עונה אר"י או יום או לילה, ולכן ס"ל דאין לדמות אכילת מצה בע"פ לבועל ארוסתו, אא"כ אוכלה בעונה הסמוכה לזמן החיוב, מיהו לפי טעמו של הרמב"ן שתלה הטעם בזמן שחל ביעור חמץ הא ודאי דאסור לאכול מליל י"ד, והאי טעמא נראה מסתבר טפי.

והנה מלבד טעם זה דהרמב"ן דמשמע אסור בלילה, עוד יש טעם אחר דיש לאסור בעבורו גם בלילה של י"ד, והוא טעם של תיאבון דהיינו כדי שתהיה המצה אצלו כדבר חדש, ותהיה חביבה עליו באכילתה, וטעם זה מצינו אותו גבי חזרת דאמרו אין לאכול חזרת בע"פ כדי שיאכלנו לתאבון, וכתב הרב ב"ד סי' רמ"ט האי לתאבון שאמרו גבי חזרת אינה משמעות תאות אכילה אלא היינו שיהיה לו כדבר חדש ויאכלנו בחיבה, הלכך כשם שבערב פסח אין אוכלין חזרת כדי שיאכלנו בחיבה כן בליל ראשון של פסח אין לאכול חזרת יותר מכזית של מצוה כדי שיאכלנו בחיבה ליל יו"ט ב'. ובספר פסח מעוכין בסי' קכ"ג כתב המנהג פשוט בין הספרדים דאע"פ שבליל ראשון אין אוכלין ירקות וחזרת זולת מה שהוא חיוב, הנה בליל שני אוכלין כל צרכם, ועיין שם בסי' שכ"ה, הרי שכתב שאין אוכלין חזרת בליל א' זולת מה שהוא חיוב עכ"ל ע"ש, ועל כן מדין החזרת הנז' דקפדי שלא לאכול בליל ראשון הרבה כדי שיאכל החזרת בליל ב' בחיבה, אנחנו למידין לענין מצה מכ"ש שלא יאכל בליל י"ד כדי שיאכל בליל ט"ו בחיבה, דלא גרעה מצה מחזרת בדבר זה אלא אדרבה כ"ש הוא, ודלא כהרב ב"ד בסי' רמ"ט שרצה לשלול טעם זה של תאבון מן המצוה לגמרי דזה אינו דודאי לא גרעה מצה מחזרת, ומאחר דמצינו בחזרת טעם זה ה"ה במצה דאין לאכול בליל י"ד כדי לאכול בליל ט"ו בחיבה שתהיה אכילתה בליל פסח כדבר חדש. ועוד הא איכא נמי טעם הרמב"ן ז"ל שתלה הדבר בשחל עליו ביעור חמץ, ועוד נמי לסברת המג"א ודעמיה האי טעמא דבועל ארוסתו בבית חמיו ישנו על האוכל ליל י"ד, ולכן הגם דחק יעקב ואליה רבא כתבו היתר בזה אין להקל, והשי"ת ברחמיו יאיר עינינו באור תורתו אכ"י.

(34) אגרות משה – חלק א, אורח חיים סימן קנה

בענין איסור אכילת מצה בערב פסח ואיך יעשו אלו שאין רוצים להשאיר חמץ לשתי הסעודות דשבת שחל בע"פ ה' אדר שני תשי"ד. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שמחה עלבערג שליט"א עורך הפרדס.

...ויש גם מקום לשיטת המג"א שכתב בסק"ו ומשמע דביום י"ג מותרין לאכול מצה, שמדייק הח"י שסובר שאסור גם בליל י"ד והוא מטעם שאז יש שינוי מימים הקודמים שנתחייב בבדיקה וכיון שאיכא ראיה מהירושלמי שאסור כל היום סובר מסברא שהוא גם בלילה, ויפרש

שיחלוקו בזה ר' לוי וריב"ב, שלריב"ב שתלוי באיסור חמץ הוא רק ביום אף לדידה ולר' לוי שאינו תלוי באיסור חמץ אסור גם בלילה וליכא קושיא עליו מירושלמי. וא"כ אולי יש לחוש לדברי המג"א דמסתבר טעמיה ולאסור מדינא לאכול מצה בליל י"ד.

...נמצא שלמעשה בסעודת שחרית אף קודם ד' שעות אסור לאכול מצה כיון שלהרמב"ם ורמב"ן ועוד הרבה ראשונים אסור כל היום, ובסעודת ערבית כיון שלרוב הפוסקים ליכא איסור בליל י"ד אין למחות באלו שבשביל מצות סעודת שבת יאכלו מצה, אבל מהראוי להחמיר כיון שלהמג"א אסור גם בליל י"ד ולמה שבארתי ליכא קושיא עליו מהירושלמי ואפשר שמפרש כן גם ברמב"ן, וגם כשביער הכל מלפני השבת הא בארתי שמשמע מרמב"ן שנאסר הוא במצה גם בלילה, ולכן ודאי שמהראוי להחמיר שאף שלא נמצא חדוש זה בפוסקים מ"מ הא לא מצינו גם שחולקין בפירוש על הרמב"ן.

ולכן טוב לאלו שאין רוצים להניח חמץ על יום השבת משום שחוששין למכשולים שאפשר לבא מזה יקיימו מצות שתי הסעודות במצה עשירה שכיון שקובע עליהו סעודות השבת יצטרך לברך המוציא ובהמ"ז, וכמפורש כן בב"י /או"ח/ סי' תמ"ד שנכון לעשות כן שכתב ואין להקשות יבער הכל מלפני השבת ולא ישייר כלום ובשבת יאכל מצה עשירה דכיון שאין סיפוק בידי כל אדם לעשות מצה עשירה לכל הג' סעודות לא אטרחו רבנן עיי"ש, חזינן שהיה ראוי לתקן ולהנהיג לבער הכל מלפני השבת כדי שלא יבואו לידי תקלה באם ישאר מהחמץ ולקיים מצות הסעודות במצה עשירה אך שלא אטרחו רבנן, ולכן לאלו הרוצים ואפשר להם להטריח ולאפות מצה עשירה לשתי הסעודות הוא עדיף, אף שסעודת שבת הא צריכים לפת שמברכין עליו המוציא ובהמ"ז, אלא משום דכיון שאוכל אותם לסעודות שבת המחוייבין בפת אין לך קביעות גדולה מזה.

...אבל אף שליכא בל תוסיף מהראוי להחמיר מלאכול מצה גמורה אף בסעודת ליל שבת מצד הסוברים דאסור לאכול מצה כל היום שסובר המג"א שאסור גם בלילה, ולמה שבארתי בטעמו יש לחוש לשיטתו ולמה שבארתי להרמב"ן דאלו שביערו הכל מלפני השבת אסורין גם בלילה, אלא יאכלו שתי הסעודות במצה עשירה ולאוכלם רק בזמן היתר אכילת חמץ. ידידו, משה פיינשטיין.

(35) לבוש – סימן תעא, סעיף ב

וקודם שעה עשירית מותר לאכול פת, ומהו הפת שיאכל, חמץ אסור מתחלת שעה חמישית ולמעלה, כמו שאמרנו למעלה. מצה נמי לא, **שהיא אסורהו אפילו כל היום של ערב פסח...**

(36) אליה זוטא – סימן תעא, ס"ק ג

משמע לי מפוסקים דליל ערב פסח מותר. מיהו ראיתי בשיירי כנסת הגדולה דקצת נוהגין איסור מר"ח:

(37) אליה רבה – סימן תעא, ס"ק ו

אפילו כל היום וכו'. **אבל בליל ערב פסח כתבתי באליה זוטא [סק"ג] דמותר, וכן הסכים עמי בספר חק יעקב [סק"ו] ושאר אחרונים.** ובשיירי כנסת הגדולה [הגהות ב"י אות ג] כתב דקצת נוהגים לאסור מראש חודש.

(38) חיי אדם – כלל קכט, סעיף יג

אסור לאכול מצה בערב פסח. **אבל בליל י"ד, וכל שכן לפניו, מותר מדינא.** אך יש נוהגים שלא לאכול אפי' מראש חודש (ח"י). והאוכל מצה בערב פסח, כאילו בא על ארוסתו קודם שברך ז' ברכות, וכן קודם אכילת מצה מברכין ז' ברכות.

(39) שו"ע הרב – סימן תעא, סעיף ד

קודם שעה עשירית מותר לאכול פת על דרך שנתבאר בסי' רמ"ט ומה היא הפת שיאכל, שהרי חמץ אינו יכול לאכול משעה חמישית ואילך, **ומצה אינו יכול לאכול כל היום מעמוד השחר**

ואילך שאמרו חכמים כל האוכל מצה בערב פסח כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו קודם שיכניסנה לחופה לברך עליה שבע ברכות ומכין אותו מכת מרדות? הא אינו יכול לאכול אלא מצה עשירה דהיינו שעירב בה מי פירות שלא אסרו חכמים לאכול בערב פסח אלא מצה שאדם יכול לצאת בה ידי חובתו בלילה אבל מצה עשירה אין יוצאין בה.

(40) רמב"ם – הלכות חמץ ומצה – פרק ו, הלכה יב

אסרו חכמים לאכול מצה בערב הפסח כדי שיהיה הכר לאכילתה בערב, ומי שאכל מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו, וכן אסור לאכול ערב הפסח מקודם המנחה כמעט, כדי שיכנס לאכילת מצה בתאווה, אבל אוכל הוא מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהן, וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאווה ויהיו מצוות חביבין עליו, אבל בשאר ערבי ימים טובים אוכל והולך עד שתחשך.

(41) הגהות הרמ"ך (ר' משה הכהן מלוניל)

(42) רבינו מנוס

(43) שו"ת באר שבע – סימן נה

נשאלתי אם מכת מרדות יש לו שיעור או לא. והשבתי דע שרש"י פירש בסוף פרק שלוח הקן גבי ומכת מרדות מדרבנן כו' וז"ל מכת מרדות רדוי בתוכחה שלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו ע"כ. וכן כתב הר"ן בסוף מכות בשם הגאונים ז"ל דמכת מרדות אין לה קצבה אלא לפי שודא דדייני וקורין אותה מכת מרדות על שם שמרד בדבר תורה או בדברי סופרים כו'. אמנם מצאתי כתוב בשם ר"ת ז"ל דמכת מרדות הוא שליש של מלקות דאורייתא דהיינו י"ג מכות ואם קבלה היא נקבל ואם לדין יש תשובה שאין מלקות זה ראוי להשתלש:

(44) תפארת ישראל – בועז – מכות פרק ג, משנה א

ומהו מכת מרדות. לערוך [ערך מרד], ר"ל שעל שמרד בדברי חכמים מכין אותו בלא מניין ובלא מספר ובלא אומד כבמלקות, רק כפי הנראה לב"ד. וכן כ' הרמב"ם בפ"י משנות [נזיר פ"ד מ"ג]. וקרוב לזה כתב הר"ן [שלהי מכות] וז"ל יכוהו באפסר [צוים] בל"א, כפול לשנים, ובלי מנין רק כפי שודא דדייני, דהיינו כפי שיראו הב"ד צורך שעה. אולם בסנהדרין [ד"ז ב'] משמע שהכוהו במקל. ובכתובות כתב הר"ן [בריי"ף שם ד"פ ע"א], דבכל עבירה נמשכת, שעובר עדיין על איסור דבריהם, מכין אותו עד שתצא נפשו. אבל בשיכוהו על שכבר עבר על דבריהם, לא מסתבר שיכוהו יותר ממלקות דאורייתא, רק כפי אומד הב"ד, ואין מדקדקין במנין וברצועה איך שתהא. וק"ל להר"ן דבכל עבירה נמשכת גם באיסור דרבנן מכין אותו עד שת"נ, א"כ למה נקט הש"ס [כתובות דפ"ו א'] דוקא כלולב וסוכה שהן דאורייתא, דמכין כך, הרי גם בדרבנן דינא הכי. ונ"ל דהתם קמ"ל דאפילו על שלא עשה בפועל, בהא דוקא בדאורייתא יכוהו כך, משא"כ בעשה דרבנן לא. אבל הר"ן מיירי בעובר בהמשך בפועל אל"ת דרבנן, אבל בעשה דרבנן, כגון שאינו רוצה להדליק נר חנוכה לא יכוהו כך. והן אמת שבעירובין [דכ"א ב'] קאמר דרק בדאורייתא יש חלוק בין עשה לל"ת, אבל בדברי סופרים לא ולא ילפינן דרבנן מדאורייתא דהרי בדאורייתא עשה דוחה ל"ת ולא איפכא ובדרבנן ל"ת דידהו דחי עשה דאורייתא דיש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל"ת כלולב ושופר ומגילה, ולא איפכא. ואפ"ה אין משם הוכחה דדלמא לענין חיוב מיתה ביד"ש קאמר שאין חילוק בדרבנן בין עשה לל"ת. אבל לענין מרדות י"ל דיש ביניהן חילוק. מיהו מכתובות [דפ"ו א'] משמע דגם בעשה דרבנן מכין עד שתצא נפשו [ועתוסי שם]. א"כ צ"ל דסוכה ולולב דנקט ל"ד, אלא ה"ה עשה דרבנן. ולפי דברי הר"ן הנ"ל דדוקא בעבירה נמשכת מכין עד שתצא נפשו, א"כ הא דקאמר הירושלמי [נזיר פ"ד ה"ג] אמתניי שלא ידעה האשה שהפר לה בעל ושתתה, דמכין אותה עד שתצא נפשה, והרי עונשה זה ודאי מדרבנן הוא, דהרי לא עברה אלא ולא אעשה, רק מדכתיב ביה כפרה. ואמאי, והרי ודאי אינו עבירה נמשכת, דהרי נוכל להודיעה שהפר לה בעלה, ואמאי בעבירה זאת ענשוה

יותר מחיובי מיתת ב"ד, דהרי מכות שאין להן קצבה חמור ממיתה, דאלמלי נגדוה לחמש"ו פלחו לצלמא [ככתובות ל"ג ב' ותוס' שם]. ע"כ צ"ל דירושלמי ה"ק דבאם נראה לב"ד צורך שעה להכותה עד שתצא נפשה רשאים. וא"כ מיושבים נמי כה"ג דברי הרמב"ם [פ"י מהל' חמץ] שכי שכל מכות מרדות הוא עד שתצא נפשו, ותמהו שם על דבריו. ולפע"ד ה"ק דרשאין להכותו עד שתצא נפשו, אם רואין שעלולין כך. וכן אמרינן [יבמות ד"צ ע"ב] ב"ד מכין ועונשין מיתה שלא מן הדין למגדר מילתא. וכדברי ר"ן הנ"ל כתבו נמי תוס' בדרך אפשר [נזיר ד"כ ע"ב ד"ה ר' יודה]. אולם בריב"ש [תשו' צ'], כי בשם תוס' דמכות מרדות, הוא ל"ט כשל תורה, רק שאינן חזקות כמותן, והביאו ראיה מקידושין [דכ"ח] הקורא לחבירו ממזר, סופג מ', והרי רש"י כי שם דקנסא דרבנן הוא. ועי' פרי"ח [א"ח תע"א סק"ב]. אמנם רמג"א [תצ"ו סק"ב], כתב בשם מהרא"י, דמכות מרדות הוא י"ג הכאות, שליש מלקות התורה, וכן כתב בתשובת תשב"ץ:

(45) שמן ראש – פסח, עמ' רפא-רפב (ר' אשר אנשיל כ"ץ שליט"א)

(46) הגדה של פסח – בית אברהם בין אהרן – עמ' לו-לז (ר' אברהם אהרן פריעדמאן זצ"ל)

לאשתזבא בהן. ואומרים
אותה בוי"ו החיבור דתלויים
זה בזה. ושניהם הם הכנה
להסדר בליל פסח כדי לזכות
לאור הגאולה המאיר בפסח

**אַתְּקִינוּ סְעֻדָּתָא
דְּמִלְכָּא עֵילָאָה דְּאֵי
סְעֻדָּתָא דְּקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא וְשְׂכֵנֵיהּ:**

קדש ענין דם מילה. קדושת
הברית. ורחץ היינו בטחון.
כמו שתרגום אונקלוס עה"כ
(דברים כח-ב) "אשר אתה
בטח בהן" - די את רחץ

תפילה לומר לאחר אתקינו סעודתא וגו' מסידור היעב"ץ

**רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֶתָּה יוֹדֵעַ כִּי בְּשָׁר אֲנַחְנוּ וְלֹא בִּינָת אָדָם לָנוּ וְאֵין אֶתָּנוּ יוֹדֵעַ
עַד מָה. לָכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיעֲלָה וְיָבֹא
וְיִרְאָה וְיִרְצָה לְנַחַת רוּחַ לְפָנֶיךָ כָּל הַמַּצּוֹת הַנֶּעֱשִׂים בְּלִילָה הַזֹּאת עַל יְדֵינוּ, לְתַקֵּן
כָּל אֲשֶׁר פָּגַמְנוּ בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים (עַל יְדֵי חַטָּאתֵינוּ וְעוֹנוֹתֵינוּ וּפְשָׁעֵינוּ) וּלְתַקֵּן כָּל
הַנִּצּוּצוֹת שֶׁנִּפְּלוּ תוֹךְ הַקְּלִיפּוֹת, וְלִגְרוֹם שְׁפָע וּבִרְכָּה רַבָּה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְאֵל
יַעֲקֹב שׁוֹם חֹטָא וְעוֹן וְהִרְהוֹר רַע אֶת מַעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת הָאֵלֶּה. וְיְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּצְרֹךְ מַחֲשֻׁבוֹתֵינוּ זֹאת הַפְּשׁוּטָה, עִם כְּוִנַּת בְּנֶיךָ
יְדִידֶיךָ הַיּוֹדְעִים וּמְכֻנָּיִים כָּל שְׁמוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים וְהַנּוֹרָאִים, וְכָל כְּוִנּוֹת וְזִיוּגֵי
מְדוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הַנֶּעֱשִׂים עַל יְדֵי מַצּוֹת הָאֵלֶּה: וְיְהִי נָעַם אֲדֹנֵי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ,
וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:**

א"ח"ח 1234567

ליקוטי אמונת עוזר

בענין ז' ברכות שמברכין בליל סדר

אֵיתָא בְּזוֹהַר ק (רע"מ ח"ג דף ת"א:) שְׁבִלִיל הַסֵּדֶר מְבָרְכִים ז' בְּרוּכוֹת לִפְנֵי אֲכִילַת הַמִּצֵּה, כִּי
הֵם בְּבַחֲזֵי ז' בְּרוּכוֹת שֶׁמְבָרְכִים עַל הַכֹּלֶה, כִּי כֹלָה בְּלֹא בְּרָכָה אֲסוּרָה לִבְעֻלָּה.
וְע"כ א"י בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהָאוֹכֵל מִצֵּה בְּעֶרֶב פֶּסַח כְּבוֹעַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חֲמִיו. וּבַחֲק יַעֲקֹב וְסִי
תַע"א ס"ק ו' מְבִיא שְׁנֵתִקְשׁוּ הַפּוֹסְקִים בְּמִנִּין הַזֶּה בְּרוּכוֹת, כִּי לִכְאוּרָה הָרִי יֵשׁ יוֹתֵר כִּי ט'
בְּרוּכוֹת מְבָרְכִים לִפְנֵי אֲכִילַת הַמִּצֵּה. וְהִבִּיא דִּישׁ אֲוִמְרִים שֶׁאֵין חוֹשְׁבִים בְּרִכַּת בּוֹרָא פְּרִי
הָאֲדָמָה שֶׁל הַטִּיבוֹל וְכֵן שֶׁהַחֵינּוּ. וְהִבִּיא עוֹד כַּמָּה דְּעוֹת בַּעֲנִין זֶה, וְסִיִּים עַל זֶה שֶׁאֵין צוֹרֵךְ
לְכָל הַדְּחוּקִים הָאֵלֶּה, דֹּאף שִׁישׁ יוֹתֵר מִזֵּי בְּרוּכוֹת, אֲפִילוֹ הַכִּי קָאֵמֵר ז' בְּרוּכוֹת, שֶׁהִרִי יֵשׁ
בְּכֹלֵל מֵאֲתִים מִנֵּה. וְהִבִּיא רֵא"י שֶׁמַּצִּינוּ כִּיּוֹצֵא בְּזֶה בְּרַמ"א וְס"ד שִׁיּוּכִלִים לְהוֹסִיף עַל כ' ב'
נִרְוֹת שֶׁמִּדְּלִיקִין כִּנְגֵד זְכוֹר וְשִׁמּוֹר, כִּי אֵין הַהוֹסַפָּה מִקְּלָקֶלֶת הַרְמָז, ע"כ.

מ"מ לְדַעֲתִי בְּנִידוֹן דִּידוֹן אֵין לֹמֵר כֵּן, דְּבִשְׁלָמָא הֵתֵם מִדְּלִיקִים נִר מִיּוֹחַד כִּנְגֵד זְכוֹר
וְנִר מִיּוֹחַד כִּנְגֵד שִׁמּוֹר, וְאֵין בָּהֶם עֲנִין שֶׁל צִירוּף חֲשׁוֹבֵן, וְעַל כֵּן לֹא אֵיכַפֵּת לָן אִם מוֹסִיף
יוֹתֵר. אֲבָל כֹּאן עֲנִין ז' בְּרוּכוֹת הוּא דוֹקָא הַמִּנִּין שֶׁל שְׁבַעַה, וְכִדְאִי בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּחז"ל,
וְכִדְרָשׁוֹ עַל הַפֶּסֶק "שׁוֹבַע שְׁמַחוֹת" מִלְּשׁוֹן שְׁבַע, וְכֵן בַּפֶּסֶק "שְׁבַע בְּיוֹם הַלֵּלֶתִיךָ",
שֶׁדְרָשׁוֹ עַל ז' בְּרוּכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁאֲוִמְרִים בְּכָל יוֹם. הֵיאֵךְ שִׁיךְ לְבָרֵךְ יוֹתֵר וְלֹמֵר

קדש

מחזור
1234567

כשהאב בא מבית הכנסת ילבש הקיטל הלבן ויקדש מיד כדי שלא ישנו התינוקות

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוּמֵן לְקַיִים מִצּוֹת קִידוּשׁ וּמִצּוֹת כּוֹס רִאשׁוֹן מֵאַרְבַּע כּוֹסוֹת,
[שכּוֹחַ כּנֶגֶד צְשׁוּרַת כִּישׁוּעַכּ שְׁאִמֵּר הַקֶּצֶ"כּ לְיִשְׂרָאֵל "וּכּוֹלֵאֲחִי אֲתָכֶם מִתַּחַת סִצְלוֹת
מִלְרִיס" (בַּגֵּד מִכָּר"ל מִפְּרָא"ג). וּשְׁכּוֹחַ כּנֶגֶד אוֹת י' מִשֵּׁם הוּי"ה צ"ה שְׁכּוֹחַ קוֹדֵשׁ הַנִּקְרָא חֲכָמָה
וּשְׁכּוֹחַ נֶגֶד רוּחַ שְׁטוּת לִצְטַל אוֹתוֹ (לְקו"ץ צֶסֶס צֶהֱר מִיס)] לְשֵׁם יַחְדוֹד קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא
וּשְׁכִינְתִּיהָ בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ לְיַחַד שֵׁם י"ה בּו"ה בְּיַחְדָּא שְׁלִים עַל יְדֵי הַהוּא
טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיִהְיֶה נּוֹעֵם אֲדָנִי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ
כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

ליקוטי אמונת עתיד

שיש בכלל מאתים מנה. ואם תאמר כן, אין שייך שום גימטריא, שהרי אינו צריך להיות
לפי החשבון כי יש בכלל מאתים מנה.
אמנם מצאתי בספר מא' המקובלים שכ' שמברכין ז' ברכות עד שמגלים פני הכלה.
ומעתה יובן שפיר, כי הענין הוא שהז' ברכות מברכים כל זמן שהמצה מכוסה, שהוא
כסוד כיסוי פני הכלה בחופה. וכמבואר סוד הענין בזה"ק, חוץ מהטעם הפשוט המוזכר
ברמ"א ע"ד הפשט. וכשבאים לאכול המצה מגלים פניה ומברכים הב' ברכות המוציא ועל
אכילת מצה, ואלו ב' ברכות לא קחשיב במנין הז' ברכות כי אז כבר אין צריך המצה להיות
מכוסה. ואף לפי המובא בדברי הפוסקים לגלות המצה בעת סיפור יצי"מ, כבר כ' בעל
התניא בסידורו שיגלה "מקצת" ועדיין רוב המצה מכוסה כנ"ל בסוד כיסוי פני הכלה.

*

כוֹס רִאשׁוֹן של ד' כוסות הוא השער לעריכת הסדר, ולכך כו"ס ראשון בגימט' ז"ה
השע"ר ליהו"ה. וכו"ס ראשון בגימט' כ"י ע"ת לחננ"ה, שמתעורר אז
בשמים שכבר הגיע עת לחונן את ירושלים. והוא גם בגימט' אי"ה כ"ל נפלאותיו, שהוא
מ"ש אצל גדעון (ושופטים ו') שנראה אליו מלאך ה' ואמר לו גדעון, איה כל נפלאותיו אשר
ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נטשנו ה'. והביא רש"י שם בשם
המד' שפסח הי', ואמר לו, אמש הקרני אבא את ההלל ושמעתי שהיה אומר בצאת ישראל
ממצרים, ועתה נטשנו. אם צדיקים היו אבותנו, יעשה לנו בזכותם. ואם רשעים היו, כשם
שעשה להם נפלאותיו חנם, כן יעשה לנו "ואיה כל נפלאותיו", והשיב לו הקב"ה – לך
בכחך זה והושעת את ישראל, בכח הזכות הזה שלמדת סנגוריא על בני, ע"כ. וזה מתעורר
בכוס ראשון המלצתו של גדעון – אי"ה כ"ל נפלאותיו, שממ"נ ראויים ישראל לישועה.

דיצרה תורה, וגם לתם ושאינו יודע לשאול יש מנזה לספר. ולפעמים יוכל לחשוב, הלא הם אין מנינים דבר, ומה לו לספר להם במנזר חזק, ימתין עד שיחבגר ויתחכם, ואז יצין וישכיל מה שמספרים לו. אך ממה שנלטהו שהמנזה ומרור יהיו מונחים לפניו קודם אכילתו, שמהא לחם עוני שעומין עליו דברים הרבה. וכמו כן מנזה מרור הוא שיהא לפניו מתחילה בשעת הסיפור, שיהיו עומין עליו דברים הרבה (שלחן ערוך הרב סימן תעג-ב). ואם יש ענין בדומם שישמעו הדברים הללו ושוב יאכלם, מכל שכן שעושה הדיבורים רשם על זרע ישראל, שיש להם נשמה חלק חלקי ממעל, שכל דיבור ששומע מקרב אותו לאמונתו ה'. וכמו שאמרו על רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו (אבות ב-ח), שמיום שנולד לא הוציאה אמו עריסתו מבית המדרש, כדי שלא יכנסו באזניו ^{אח"י 1234567} אלא דברי תורה (רע"ב שם).

→ **וגודל** קדושת אכילת המנזה, יכולין להבין ממה שאמרו חז"ל, דהאוכל מנזה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו (ירושלמי פסחים י"א), וכתב בלבוש (או"ח סימן תעא) הטעם שמדמה לארוסתו, דכמו מי שבוכל ארוסתו מראה גודל תאותו שהוא להוט ושטוף בזימה, שלא יכול להתאפק להמתין עד שמכניס לחופה שמזכרין שבע זרבות, כן האוכל מנזה בערב פסח מראה רעבתנות, שלא יכול להמתין באכילת מנזה עד הלילה שמזכרין שבע זרבות ע"כ. ובחק יעקב (שם סק"ו) כתב דהשבע זרבות המה, יין, קידוש, ואשר גאלנו, יין, על נטילת ידים, המוציא, ואכילת מנזה ע"כ.

ואבתי יש להבין שלא מנינו בשאר מנזה, שהמהדים ליטול לולב או לתקוע בשופר

והנה מנזה אכילת מנזה הוא לחם עוני (דברים מז-ג), לחם שעומין עליו דברים הרבה (פסחים לו.). שמתחילה יש לספר עליו יציאת מצרים, ואחר כך לאכול המנזה ההוא. ומהאי טעמא מבואר בשלחן ערוך (סימן תעג) שמציאין המנזה עוד קודם הסעודה, כדי שיהא לפניו בשעת הסיפור, ומגלין המנזה בשעה שמספרין ביציאת מצרים. והיינו כי הדיבורים הללו של סיפור יציאת מצרים, ששורשם אמונת חלקי עולם, שיש מנהיג ^{מנהיג} לבירה, וכמו שנאמר בהעשר מכות, בואת חדע כי אני ה' (שמות ז-יז), היינו שיש צורח עולם, ובכמה מכות נאמר למען חדע כי אני ה' 'צקרב הארץ' (ח-יח), שאני מנהיג העולם ולא סילק השגחתו ממנו. וקדושת דיבורים אלו עולים על המנזה המונח לפניו, ושוב אוכל המנזה הללו, ונעשה מהם דמו וזשרו, וזהו המיכלא דמהימנותא.

וראיתי בשם הרה"ק מסטרעליסק זצ"ל שהטעים של המנזה היה חלוי בבית מדרשו על יתד כל החורף, כדי שיעלו עליו כל הדיבורי תורה ותפלה, שיתעצמו בקדושת המנזה, ועל דרך שכתוב בקצ הישר (פרק ג) ששעת שאיצת המים שלנו, היו קופרים א' ב' ג' ד' עד סיום כל הכ"ז אותיות שבתורה, כדי להמשיך קדושת אותיות של תורה אל תוך המים ע"ש. ועל זה נאמר (תהלים מ-ט) ותורתך בתוך מעי, שבאכילת המנזה נכנס עמו כל הדיבורי תורה של יציאת מצרים שעומין עליו.

ונראה דעל זה אומרים בהגדה, יכול מראש חודש וכו', תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר (שמות יג-ח), לא אמרתי אלא בשעה שיש מנזה ומרור מונחים לפניך, כי עיקרו של הלילה הוא לספר להבנים, וכנגד ארבעה בנים

בעוד שלא היה הגאולה, ולא משעה שניתן להם רשות לנאח.

וּנְרָאָה דאיתא בגמרא (ברכות יב.) כל שלא אמר אמת ויציב שחרית, ואמת ואמונה ערבית, לא יצא ידי חובתו, שנאמר (תהלים נג.) להגיד צדק צדק חסדך ואמונתך כלילות ע"כ. וברש"י אמת ויציב כולה על החסד שעשה עם אבותינו שהוציאם ממצרים וצקע להם הים והעזרים, וברכת אמת ואמונה מדבר אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הצטחתו ואמונתו לבאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשינו בחיים ולהדריכנו על צמות אויבינו, וכל אלו הניסים התדירים תמיד עכ"ל. ונראה דכיון דצרכות אלו כלולים ההודאה וזכירת יציאת מצרים, אשר היציאה היה ציוס, ולכן בשחרית להגיד צדק צדק חסדך, אצל כלילה עדיין לא היה הגאולה, אלא שהאמינו בה' שיקיים דבריו ויגאלם, ולכן אמונתך כלילות, תיקנו נוסח הצרכה גם על העתידות, שאנו מצפים שיקיים לנו הצטחתו ואמונתו.

וּבְמַצְרִים כוה ה' להם לעשות הפסח, הרומז על גאולתם שפסח ה' על צתי בני ישראל, עוד קודם שנעשה הנס, כי ישראל היו במדריגה רמה צמדת אמונתם, שגם כאשר עדיין לא ראו ישועת ה' בעיניהם, היה דבר זה לפניהם כאלו כבר נעשה, וכאלו אין עוד גלות, וכמו שפסח כבר ה' על צתיים והצילם. וכמו שפירשו (תהלים קיח-טו) קול רנה וישועה צאהלי לדיקים, דלפי הסדר הישועה קודמת, ואחר כך נתהוה מזה קול רנה, אך צאהלי לדיקים שהמה בטוחים בישועת ה' כהרף עין, הקול רנה קודמת עוד לפני שרואים בעיניהם הישועה. ואיתא במדרש

קודם זמנו, שיהא כצועל ארוסתו. וגם במיד דאכילה, כגון סעודת שבת ויום טוב וערב יום הכיפורים, לא מצינו כן. ומזה נראה דהיחוד והדבקות והקשר של האדם צינו לקונו באכילת מנה, היא דוגמת הזיווג, שאין התקשרות אחרת דוגמתו בשאר דבר, כן הוא באכילת המנה, שנעשה ממנו דמו ונפשו, הרי זה דבקות של אהבה עזה ועלומה עם צורא, והשמות הקדושות שיש בהמנה, עד שזה דומיא לארוסתו, והמקדים לאכול ממנו קודם שצירכו שבע ברכות, הרי זה כצועל צצית חמיו. 1234567

וּלְבָאוּרָה יש להבין, כהא דעיקר אכילת פסח ומנה וסיפור יציאת מצרים ממצרים עד חצות הלילה (ש"ע אר"ח סימן תעו-ה), ועכ"פ ציוס ליכא כלל מצוה יותר משאר הימים. וזכירת יציאת מצרים עיקר המצוה הוא ציוס זכירת, למען תזכור את יום צאתך מארץ כל ימי חיך (דברים טז-ג), ופליגי חכמים עם רבי אלעזר בן עזריה אס יש מצוה כלל כלילה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים כלילה עד שדרשה בן זומא וכו' (ברכות יב.), ולמה נשתנה ליל פסח, דעיקר המצוה הוא כלילה דייקא.

וּבְגִמְרָא (ברכות ט.) דהכל מודים שלא יצאו ממצרים אלא ציוס, שנאמר (צמדנר לג-ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ציד רמה, ולא נגאלו אלא מצערצ [שנחנו להם רשות לנאח] שנאמר (דברים טז-ה) הוצאתך ה' חלקך ממצרים לילה ע"ש. וגאולה זו של נתינת רשות היתה רק אחר חצות הלילה, שמתו כל צבוריהם, ואז נתן להם פרעה רשות לנאח, ועד חצות לילה גם גאולה לא היתה, ואס כן למה בפסח ניתנה מצותו לאכול רק עד חצות.

הסעודה. אך העשיר מוחזק
החריבה שהיה בידו. והנה
מעמד היה וכדי שלא יגב
מכלאי הסחבאות להזכירו
אפילו ככר שאומץ צרכי
שהוציאנו מהגלות המרה
שלא הספיק בצקם של א
ומרר המה מחזונים דוג
מתחילה עובדי ע"ז ה
האין שפה :

שנות העולם.
 ונלעני' לומר דכולי עלמא מורי דהמולד היה ביום ד' בשעה שנחלה בריקני, ואמנם, ר' יהושע דס"ל בניסן נברא העולם, סבירא ליה דהמולד היה ד' ט' תרמ"ב, וקודם לכן חיו שוין. ורק אז קיטרגה, וע"כ נתמעטה מיד אחר הקיטרוג, ור"א ס"ל בתשרי נברא העולם, והמולד היה אז ד' כ' ח"ת, וקודם לכן היו שוין כנ"ל, ולכל אחד מהשכן מכוון לפי המולד שלפניו, ואין כאן סתירה במציאות.
 ונקדים לזה המיד' פרשת נח (ול, טו), עוד כל ימי הארץ וזע וקציר וגו' ויום ולילה לא ישבתו (בראשית ח, כב), א"ר יוחנן לא שמשו מולות כל י"ב חודש, א"ל ר' יונתן שמשו אלא שלא היה רישומן ניכר, ר"א ור' יהושע, ר"א אומר לא ישבתו, לא שבתו, ר' יהושע אומר לא ישבתו מכלל ששבתו. והנה, לכאורה יש לדקדק במאי פליגי, דרדאי אין יכולין להוציא המקרא מידי פשוטו, דכתיב לא ישבתו, מכלל דעד הכא שבתו. ונלעני' דלמר דפליגי בזה, דמאן דאמר דהמולות שמשו, לפי שסבירא ליה דהך קרא קאי על האדם, ורצה לומר, עוד כל ימי הארץ וזע וקציר וגו' ולא ישבתו עוד ממלאכה, כאשר שבתה בשנת המבול דלא היה שום זע ופרי, ואיך מאן דאמר סבירא ליה דלא ישבתו קאי על המולות.
 ולפי"ז תהיה ג"כ עוד פלוגתא חדשה בין ר"א ור"י במה שנחשבטו בה הראשונים, אם שנת המבול נחשבת בשנת היצירה אם לא, ולפי"ז יש לומר דלרבי אליעזר דס"ל דהקרא קאי על האדם, וזה שאמר לא ישבתו לא שבתו, כלומר המולות לא שבתו, ומאי דכתיב לא ישבתו, היינו שלא ישבתו מוזה וקציר, לא נחשבת שנת המבול בשנת היצירה, ומגן שאנו מוניה לבריות העולם, אין שנת המבול ככלל, אמנם, לענין המולדות, ודאי חשבינן ליה כיון ששמשו המולות, ולרבי יהושע הוא כהניכר, דלענין המולדות לא חשבינן ליה כיון דלא שימשו, אמנם, לענין שנות היצירה היא ככלל, אף דלא היה בה זע וקציר, דקרא זה לא אמלאכה קאי כי אם אד' תקופות השנה, ועל שימוש המולות, וכיון דהתורה לא הוציאתה מכלל השנים, שפיר חשבינן ליה בשנות היצירה.
 ועתה, ראה דבר פלא, הנה שנת ה' אלפים ת"ש הבאה עלינו לטובה יהיה מולדה, שהוא מולד תשרי, בזמן ה' ד' תתקצ"ה, והנה לפי מה שאמרנו דלר"א היה המולד דיצירה ד' כ' ח"ת, חוסיף עליו יתרונות משנים שעברו, משנות העולם מאז ועד עתה, והם ש' מחזורים נכי חד שנה מעוברת, והיינו ה"א תרצ"ט שנים, וחוסיף עליו שנת המבול שלא נחשב בשנות העולם, והמולות שמשו בו לר"א, יצא לך המולד הנ"ל דשנת ה"א ת"ש, והיינו ה' ד' תתקצ"ה. ולר' יהושע, דאמרנו דמולד ניסן היה לשיטתו ד' ט' תרמ"ב, חוסיף עליו ג"כ ש' מחזורים נכי חד שנה, ותגרע שנת המבול, כי לדידה הוא

מרבח לספר

הסעודה. אך העשירי מתמת שהבחור הנ"ל מאוד נשא חן בעיניו לא רצה להמתין כלל ורק ציוה מיד ועשה הקשר של חיתון על פת החרבה שהיה בידו. והנה בעת הסעודה הלך המחזות ולקח אחד מבלאי הסחבאות וטמנו אצלו כדי שלאחר זמן יוכל להראות לו באיזה מעמד היה וכדי שלא יגבה לבו ויתנאה, אמנם אבי החתן גם הוא לקח אתו חתיכה אחת מן הפת החרבה, וכשהמחזות הראה לו בגד מבלאי הסחבאות להזכיר ממעמדו הראשון, גם הוא הראה קשר החיתון על פת חתיכת הפת להראות ראה האין חשקת כי אעפ"כ כי לא רצית להמתין אפילו בכדי שאומין צרכי סעודה כראוי ועשית קשר החיתון על פת חתיכה הזו. והנה הנמשל מוכן כי המחזות הרי הוא ממ"ה הקב"ה שהוציאנו מהגלות המרה ולקח אותנו לו לעם וכדי לזכור גדול השיעבוד ציוה לנו לאכול מרור, אמנם גם אנתנו אוכלין מצה הרומזת שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ וכל כך מיהר הקב"ה עלינו לכל נשתקע שם וכדי שיוכל ליקח אותנו לו לעם, וא"כ שפיר מצות ומרור המה מחזותים דוגמת שני המחזותים הנ"ל, כי המצה מראה מעלות ישראל והמרור מעלות הקב"ה.
מתקצ"ה עובדי ע"ז היו אבותינו. וכדאיתא בספר הישר וימלך נמרוד בארץ על כל בני נח ויהיו כולם תחת ידו ותחת עצתו ותהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים ולא הלך נמרוד בדרכי ה' וירשע מכל האדם אשר היה לפניו מימי המבול עד הימים ההם ויעש אלוהי עץ ואבן וישתחו להם וימרוד בה' וילמד את כל עבדיו וכל אנשי הארץ את כל דרכיו הרעות כו', ותחת וכל ביתו היו ראשונים כימים ההם לכל העובדים עץ ואבן ויהי לחרח ר"ב אלהים גדולים אלוהי עץ ואבן לר"ב חדשים ויעבוד כל אחד בחדשו ויהי מדי חודש בחדשו יקריב תרח מנחה ונסכים לאלהיו וישתחו להם ויעבוד אותם, ככה יעשה תרח כל הימים.